

den senare på slottet intagna supén förekom sång och uppläsning, det sistnämnda av upplandskalden Olle Thunman.

Av stor betydelse blev de gudstjänster, som organiskt anslöt sig till sammankomsten. Sål. avslöts fredagskonserten med ett kompletorium enl. tidegården, en gudstjänst, som kvarlämnade ett starkt intryck i det med höstlöv och levande lågor prydda kyrkorummet. Före avfärden förrättades morgonbön i form av matutin kl. 8. I Valö kyrka, den sista i raden, samlades man under helgsmålsringning och avslutade färden med aftonbön. Slutpunkten i det hela utgjordes av söndagens högmässa i brukskyrkan med predikan av Kontraktsposten, teol. och fil. dr John Cullberg, som med utgångspunkt från dagens text även berörde de insatser som på skilda sätt inom den kyrkliga konsten sträva mot att skapa det värdiga gudstjänstrummet men även framhöll vikten av att alla strävanden ställas under det rätta evighetsperspektivet.

H. W.

Recensionier.

Årsbok.

Kyrkans År 1939. Uppsatser om Äktenskapet och Kyrkan. Utgiven av Gunnar Rosendal. Förlaget Pro Ecclesia, Osby. 103 s. Pris 1:50.

Den sedan några år tillbaka av Dr. Rosendal utgivna årsboken har i sin nyss utkomna årgång ett antal uppsatser om äktenskapet, präglade av sund och kärv uppfattning äktenskap, hemliv och skilsmässa. De inledas som vanligt med en kyrkokalender med anvisningar för kyrkoåret om lördagarnas liturgiska färg, om högmässans ingångs- och gradualpsalmer samt en intressant och utförlig helgonkalender: »Heliga män och kvinnor, vilkas namn blivit knutna till Kyrkans år». Årsboken är väl värd att lära känna.

A. A.

Tidebön.

Tideböner för ungdom, utg. av A. Adell och K. Peters. Glee-

rups. Antifonale kr. 2:—; textbok kr. 0:35, minst 50 0:25.

Tideböner för ungdom — sammanställningen låter förvisso för många synnerligen egendomlig för att inte säga olämplig. Men det blir ju alltflera, som märka, att just detta »ålderdomliga» har en ungdomlig livskraft, som bringar en att häpna. Vad sägs t. ex. om en folkhögskola i det »lågkyrkliga» Norrland, där ungdomarna med liv och lust sjunga sin tidebön på lördag morgon eller efter lekaftonen osökt och naturligt bedja sitt kompletorium? Även som material för den angelägna bönestunden vid konfirmandlektionerna är detta nya häfte mycket välkommet, värdigt avslutande i raden av hittills utgivna delar av den svenska tidegården. Bönegudstjänsternas omfång och utgestaltning synas väl avpassade för detta ändamål — liksom utgåvans prisbillighet.

I. S.

För kör.

Albert Runbäck: Lid och umgäll. Trestämmig kör. Pris: Kr. 0:30.

—: *Hur fröjdar sig i templets famn. Blandad kör och orgel. Pris: Kr. 0:90.*

Franz Tunder: Vår Gud är oss en väldig borg. Kantat för kör, stråkorkester och orgel. Körpartitur. Kr. 2:50.

D. Buxtehude: Ty se, han bar allas vår krankhet. Kantat för sopran, bas, 5-stämmig kör, 2 violiner, 2 viola da gamba, fagott och generalbas. Körpartitur kr. 1:60. Samtliga på Viktor Norbergs förlag, Västerås.

Viktor Norbergs förlag är en ständigt källa till glädje för svenska kyrkomusiker både genom det alltid fullgoda urvalet, genom sitt numera hart när fulländade stenciltryck och genom sina facila priser. Av förlagets sista utgåvor äro två av Albert Runbäcks hand. De visa en mera traditionell sida av hans tonsättarfysiologi: ingenting av originalitet eller modernitet men desto mera av enkelhet och lättfattlighet — för både utförande och åhörande.

De klassiska utgåvorna äro körpartitur till kantater av de båda lübeckiska marienorganisterna Tunder och Buxtehude. Den senares passionskantat föreligger i en utmärkt svensk översättning och redigering av Set Svanholm, denne begåvade och mångsidige man, som redan medhunnit åtskilligt som vederhäftig Buxtehudepionjär i Sverige. Om kantatens stil och musikaliska värde behöver blott sägas, att den är buxtehudisk i högsta mening. Detta är beröm och anbefallande nog.

Johan Helmich Roman: Jubilate (Psalm 100) för kör, soli, orkester och continuo (orgel). Carl Gehrmans Musikförl., Stockholm. Partitur med klaverutdrag kr. 12:—.

Roman är ett av den svenska kyrkomusikens stora namn, som varit alltför litet beaktat tillförne. Visserligen ha några Romansånger för en del år sedan utgivits av Patrik Vretblad, som även är Romans svenske biograf och förkämpe, men de i manuskript förefintliga, av den stora musikaliska allmänheten okända verk av denna svenske mästare äro betydligt för många. För något år sedan utgav Wennerberg-sällskapet några värdefulla Romankompositioner, bl. a. en utomordentligt trio och nu kan man hälsa ett större kyrkligt verk välkommet av trycket och göra det med mycken glädje.

Kompositionen är i fem satser, varav den andra är en duett för sopran och bas, de övriga för fyrstämmig kör. Orkesterbesättningen är 2 oboer, 2 trumpeter, 2 horn (ev.) och stråkorkester. Verket är en strålande jubelhymn i förnämlig, händelpåverkad barockkantatstil. Det är uppsatt på programmet för den stora rikskyrkosångshögtiden i Borås nästa höst, och man vågar förutsäga, att det kommer att bli ett av högtidens starkaste musikaliska inslag. Den omsorgsfulla bearbetningen har verkställts av den kände musikpedagogen Sven E. Svensson, Uppsala. Kompositionen har försetts icke blott med moderniserad svensk bibeltext utan även med latinsk text med tanke på uppföranden i utlandet. Sådana torde man också kunna med tämlig säkerhet förvänta efterhand. Att verket emellertid först och främst kommer att vinna snabb

framgång i sitt hemland, tala alla skäl för.

Vår tacksamhet över att ett så representativt svenskt klassiskt kyrkomusikverk gjorts tillgängligt i tryck, riktas i lika mån mot bearbetaren, svenska samfundet för musikkforskning och Carl Gehrmans musikförlag.

Rqu.

Heinrich Schütz: The Matthew Passion. Edited and English text by H. M. Adams. Oxford University Press, London. Price 2/6 sh. Körpartitur.

Oxford University Press har gett ut ett körpartitur till Schütz' Matteuspassion. Upplagan utmärker sig för ett gott nottryck och omsorgsfull textlig redigering, men har tyvärr av utgivaren försetts med både tempo- och nyanseringsbeteckningar. De äro onödiga.

Daniel Olson: Davids 84 psalm för 4—6-stämmig blandad kör, soli, stråkar och orgel. Nordiska Musikförlaget. Kr. 3:—.

Henrik Sundblad: Kyrko-Kantat, op. 28. Ord av Jacob Tegengren. För kör, soli och orgel. A. B. Fazers Musikhandel, Helsingfors. Pris:

Otto Olsson: Kantat vid kyrkoinvigning. Till ord av Edv. Evers komponerad för soli, bl. kör och orgel. Svenska Kyrkans Diakonistyrelsens Bokförlag. Kr. 4:50.

Karl Sjöblom: Jerusalem, du Herrens nya stad. Motett i 7 satser för blandad kör (och orgel ad libitum). A. B. Fazers Musikhandel, Helsingfors.

Daniel Olsons Davids-psalm begynner med en 6-stämmig körsats över

psalmens vers 2, 3 och 5, en sopranröst sjunger vers 6 och en tenor reciterar vers 7 och 8. (Här en liten anmärkning: anmälaren undrar, om det ur textsamhörighetssynpunkt icke hade varit bättre, att vers 6—8 sjungits av en och samma röst.) Med vers 11, som sjunges solo av en basröst, har fyndigt kombinerats sv. ps. 207:10, som utföres av en sopranröst eller d:o-ensemble, ev. förstärkt med flöjt. I stället för davids-psalmens tolfte vers träder sv. ps. 207:11 som körkoral i en förträfflig sats. Psalmens sista vers sjunges i samma 6-stämmiga körsättning som inledningsversen. — Olsons musik till denna poetiskt sköna och religiöst värdefulla davidiska »kyrkopsalm» är på engång saklig, varmhjärtad och innerlig, så som vi äro vana att vänta av Daniel Olsons alster. Dock kan man icke, när man studerar partituret, värja sig för en from önskan, att det i denna goda musik hade varit en fläkt av den heta förkunnelsefanatismens glöd, en och annan frisk pust från den musikaliska fantasiens djärvare höjder. Dessa reflexioner hindra icke en varm förhoppning att tonsättningen får den största spridning och den flitigaste användning, ty det förtjänar den mer än väl. —

Det är en vanskligh sak med kantater, skrivna för speciella tillfällen: kyrkoinvigning e. dyl. Så kan man ingalunda betvivla, att Sundblads här i tryck föreliggande kantat var ett de närvarande starkt gripande inslag vid den finska Närpe-församlingens 600-årsfest den 26/7 1931, men det kan ifrågasättas, om kantaten har så stort reellt värde sju år senare, då den ej längre har någon aktualitet och icke sin särskilda miljö att falla tillbaka på. Sedd med nyktra ögon gör den icke något starkare intryck. Därvidlag bidrar kanhända i sin mån texten, men

den särskilt i början hembygdsromantiska musiken verkar, när den söker höja sig till ett gedignare plan, »mehr gewollt als gekonnt». Enkörsats (»koral», kallas den av komp.) utmärker sig för en ställvis rent undermålig deklamation och en s. k. variation för orgel över »Vår Gud är oss en väldig borg» är formellt egendomlig och verkar ganska valhänt. En kanonisk genomförning av första och andra koralraderna gör ett pinsamt intryck, när den »svarande» stämman förskjutes en 1/4-del för att »passa» bättre och sedan mister sin slutton, tydligtvis därför att den inte kunde infogas i det harmoniska sammanhanget. Kantatens slutkoral statar med ett i begynnelsen fullständigt horribelt orgelackompanjemang.

På ett betydligt högre konstnärligt plan ligger Otto Olssons, vår »Altmeisters», kantat. Här märker man, att det rör sig om ett verk av en man, hos vilken vilja och kunnsande stå i jämbredd med yarandra. Här är icke blott musikalisk inspiration utan också en behärskning av komponistens hantverk, som är osedvanlig. Men min föregående anmärkning om olämpligheten av att trycka invigningskantater gäller dock även här. Texten t. ex. är utformad med särskild hänsyn till Engelbrektskyrkan, till vars invigning kantaten skrevs. Annorstädes har man nog lite svårt att utan vidare förstå, varför »folkbefriaren Engelbrekt», skall figurera i en kyrkokantat. Ett annat skäl mot kantatens offentlighörande må ytterligare anföras. Det kan icke förbises att kantaten, som vid tiden för tillkomsten var ett ståtligt prov på Otto Olssons kapacitet, som svensk kyrkomusik kunde vara åtskilligt stolt över, dock i sina uttrycksmedel och uttryckssätt är barn av sin tid. Engelbrektskyrkan invigdes år 1914 och med

tanke på allt som hänt inom kyrkomusiken — även den svenska — under det sedan dess gångna kvartarseklet kan man vilja fråga: Har den svenska kyrkomusiken *nu* stort gagn av att en 24 år gammal tillfällighetskantat utgives?

Finländaren Karl Sjöbloms motett slår dock rekord ifråga om ålder i detta sammanhang. Den komponerades nämligen år 1907. Det är den kända tyska kyrkovisan »Jerusalem, de hochgebaute Stadt», som genomkomponerats, d. v. s. gjorts föremål för bearbetningar av olika slag med den till texten hörande koralen som röd tråd: koralrats, terzett, kanon och fuga äro de former, som kommit till användning. Motetten, som är skriven med den klassiska Bachmotteten (Jesus meine Freude) som tydlig förebild, är i vissa partier högst förtjänstfull — så t. ex. i de verkligt polyfona partierna i sats VI — men ger icke som helhet något odelat gott intryck. Därtill är en ställvis starkt känslösam, stilbrytande ackordik icke utan skuld. Kompositionen är dock stor aktning värd som ungdomlig komponistprestation.

För orgel.

Daniel Olson: Elegisk fantasi.
Carl Gehrman's förl. Kr. 1:80.
 —: *Fyra orgelkoraler. Carl Gehrman's förl. Kr. 2:50.*

Av Daniel Olson har utkommit ytterligare fem orgelsaker: fyra orgelkoraler och en, som komp. kallar den, »elegisk fantasi». Denna sista väcker icke något större intresse, den verkar på något sätt redan gammal. (Är den icke av äldre årgång, hr Olson?) Det hindrar givetvis icke, att den är användbar liksom annan »vackrare vardagsvara», men någon uppfyllelse

av i tidigare orgelsaker inneslutna vackra löften innebär den icke.

Det kan man ledsamt nog icke heller säga om de fyra orgelkorallerna (tillägnade Henry Weman). Det är korallerna n:o 1, 59, 94 och 200 (nya psalmbokens nr), som Olson tagit under behandling, redbart och med bästa uppsåt, som alltid, men tyvärr alltför mycket utan temperament och »tändande» ingivelse, två viktiga betingelser för att musik i klassiska orgelformer icke i längden skall verka stelbent och mekanisk och lämna åhöraren mer eller mindre likgiltig. Bäst synes mig n:o 2, bearbetningen till »Gläd dig, du helga kristenhet», vara. Bearb. till mel. 16 har svårt att hävda sig i konkurrensen med klassiska d:on som t. ex. Buxtehudes eller Walthers. Klokare och mera praktiskt hade det säkert varit att bearbeta någon annan ofta använd koral, som *ej* förefinnes i klassisk eller annan god bearbetning. Olsons orgelkoraller äro försedda med registreringsanvisningar och förslag till när de lämpligen kunna användas som gudstjänstmusik. Det ena såväl som det andra underlättar styckenas nyttjande.

*Daniel Olson-A. G. Joelsson:
Förspel till nya koraller. Diakonistyr. Pris kr. 3:50.*

Knappt var den nya psalmboken utkommen, så hade våra välkända och värderade »preludister» Olson-Joelsson en samling på ett 60-tal förspel till nya koraller färdig och tryckt. Större snabbhet och påpasslighet kan näppeligen tänkas. De organister, som hade att nästan omedelbart begynna med den nya psalmboken i gudstjänsten, gladdes sig väl särskilt åt den hjälp de ögonblickligen fingo i det nya preludehäftet.

Granskar man det närmare, finner man många goda saker däri. Joelsson synes mig här liksom tidigare ha ett speciellt handlag för den enkla pastoralastilen. Därför påträffar man bra ting bland förspelen till barnpsalmer, men även en sådan sak som den lilla trestämmiga orgelkorallen till ps. 303 är förträfflig liksom det ledigt fugerade preludiet till ps. 202 och flera andra. Ävenså kommer Daniel Olson med många värdefulla bidrag i sin kända sakliga och rättframma stil. Här må nämnas förspelen till n:o 71, 115, 148, 449, 458 m. fl.

Man skulle å andra sidan kunna visa på stycken, där sakligheten blir torrhet. Ofta är det fallet, när alla stämmorna ha motiv från korallen. Detta är i och för sig ingen garanti för att produkten skall bli god kyrkomusik, ty en sådan bör vara icke allenast saklig, d. v. s. c. f.-bunden, utan helst även inspirerad, levande. Det finnes vidare i samlingen förspel, som mähända kunde ha vunnit på att få »ligga till sig», men därtill gavs ju ingen tid genom den förståeliga, om än icke fullt lika försvarliga önskan att utkomma med samlingen snabbast möjligt. Dessa principiella invändningar skola emellertid icke tolkas som utslag av surögd kritiklusta; de vilja i stället vara om möjligt ett observandum för framtiden. Samlingen är så värdefull och kan bli till så stort gagn för gudstjänsten att en rekommendation, även om en dylik väl strängt taget torde vara överflödig, gärna gives.

Rqu.

*Otto Sandberg Nielsen: Præludium, Trio, Ciacona, op. 11.
Edition Dania, København.*
N. O. Raasted: Partita over Choralen »Av dybsens nød», op. 70.

Wilh. Hansen, København. Kr. 2: 50.

Klassisk nordtysk orgelmusiktradition (Buxtehude, Bruhns etc.) har satt tydliga spår i Sandberg-Nielsens tretsatsiga komposition. Trots denna omiskännliga frändskap är den icke i uttryckssättet på något sätt arkaiserande eller någon stilkopia. Tvärtom visar verket en klart nutida, men samtidigt högst personlig stil. Den är orgelmässig, orädd för att de djärvt och med utpräglad melodisk modernitet förda kontrapunktlinjerna bilda understundom allt annat än »ljuvliga» samklanger, men samtidigt buren av en levande inspiration. Registreringen är ej angiven, men den utsatta manualfördelningen, som räknar med en klassisk »verk»-orgel med »hovedværk», »overværk» och »ryggpositiv», liksom f. ö. kompositionens stil fordrar otvetydigt klassiska — eller, om man så vill: »nyklassiska» — klanger för att komma till sin rätt. Beträffande triosatsen över mel. »Gläd dig, du Kristi brud» — hela kompositionen bygger på denna koral — kan i förbigående omnämnas, att den låter sig utföras betydligt lättare, om c. f. spelas på pedalen med 4'-klang och de båda andra, ganska rörliga stämmorna manualiter. Man rekommenderar gärna denna sak åt orgelspelare, som icke rädas för mera modernistiska orgelmusikalster.

Raasteds partita över »Av djupets nöd» består av koralsats och fem variationer. Den är mera moderat än föregående, men detta förhållande föringrar icke dess stora värde. Den utmärker sig, som man kan vänta sig utav en musiker av Raasteds format, för en kontrapunktisk stil av förnämt märke, något djärvare och stramare än i tonsättarens tidigare koralkompositioner, men genomgående mycket

måttfull. Efter den första var. med kanoniska inslag följer ett bicinium med c. f. omväxlande i över- och understämman. Den tredje var. är »motettisk»: varje koralrad genomföres imitatoriskt, och den fjärde är en triosats med kolorerad c. f. i överstäm. Den sista variationen, som bygger på ett buxtehudiskt 12/8-delsmotiv, är skriven i fugerad stil med kanoniska c. f.-partier. Med nöje anbefalles denna partita till kollegor för utförande vid orgelaftnar e. dyl., helst som den är lättillgänglig och icke erbjuder större svårigheter i tekniskt eller registreringshänseende.

H. Delépine-G. Renard: Florilège de l'Organiste. Pièces pour Orgue ou Harmonium a l'usage du service divin. I:er volume. Auteurs anciens. Procure de musique religieuse, Saint-leu-la-Foret. Pris: 15 frcs.

Samlingen, som titel anger avsedd för franskt gudstjänstligt bruk, innehåller enligt rubriken »gamla mästare». Begreppet är taget ganska vidlyftigt, ty i häftet påträffas icke blott Frescobaldi, Pachelbel, Clerambault, J. S. Bach etc., utan även Ph. E. Bach, Hässler, M. G. Fischer och G. Ett (1788—1847). Till användning vid gudstjänst hos oss skulle man icke utan inskränkningar vilja anbefalla samlingen, men däremot rymmer den mycket, som utmärkt väl kan spelas på »Kleinorgel» i hemmet.

Carl E. Rosenquist.

Erik Erling: Parafras över »Härlig är jorden» för orgel och stråkkvartett samt (ad lib.) kontrabas, flöjt, klarinett, oboe, trumpet, basuner och unison sång.

Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag. Partitur (orgelstämma) Kr. 2:—.

Till recensionsexemplaret av denna komposition har förlaget fogat ett prospekt, enligt vilket verket redan före utgivandet uppförts ett 40-tal gånger, enligt vilket utgivandet kommit till stånd på biskopligt initiativ, enligt vilket kompositionen rönt »livligaste erkännande» av sådana (kyrkomusikaliska?) auktoriteter som en operachef och en hovkapellmästare, enligt vilket den vetgirige kan bli underkunnig om vid vilka celebra jordfästningar i Stockholmskyrkor parafrasen kommit till utförande — etc., etc.

Vad återstår för en kyrkomusikerrecensent att säga? Här skall icke så mycket riktas någon anmärkning emot komponisten och hans verk, vilket ger ett starkt intryck av s. k. »tacksamt» profanmusikaliskt paradstycke, av »populär» kyrkomusik, d. v. s. av kyrklig musik, sådan som den stora, kyrkligt indifferent massan föreställer sig den — men i högre grad emot förlaget, som dock borde låta sig mera angeläget vara att med sin musikavdelning tjäna *kyrkomusiken av i dag* och de strävanden för en förnyelse till en djupare uppfattning av densamma, som i denna tid ter sig så löftesrik mångenstädes i vårt land. Vore man medveten härom, överlåte man förläggandet av verk sådana som detta åt profana musikförlag. *Rqu.*

För »Hausorgel».

Hugo Distler: Dreissig Spielstücke für die Kleinorgel oder andere Tasteninstrumente. Bärenreiter-Ausgabe 1288. Rmk 3.60.

För den lilla piporgeltypen — »Hausorgel» eller »Kleinorgel», som

tyskarna kalla den — har under detta år gjorts en kraftig propaganda. I Freiburg har hållits en kongress, vid vilken man uteslutande sysslat med detta instrument och dryftat dess mångahanda problem av teoretisk och praktisk natur. Hans Klotz, den kände förf. till en ypperlig bok om klassisk orgelkonst, utger ett häfte klassiska kompositioner för »Kleinorgel» och Hugo Distler har bidragit med 30 egna »Spielstücke», vilka här skola anmälas.

Distler vill med denna samling slå ett slag för orgelns återupptagande i hemmets musikinstrumentarium. Därför ha styckena ringa omfång, måttlig teknisk svårighetsgrad (här sätter dock säkert mången »liebhaber» ett frågetecken) och visa även i sin stil tydligt på sin bestämmelse för hemmets mera intima musicerande. Spelstyckena äro, det säger Distler uttryckligen, icke avsedda vare sig för konsertsalen eller kyrkan utan vill bidra till att, som man nu strävar efter, åter göra musicerandet i hemmen eller i den sällskapliga samvaron icke till ett tidsfördriv eller en betydelselös underhållning utan till ett »helgande av vardagen». (Att »Hausorgeln» därvid är ett betydligt bättre redskap än ett aldrig så bra harmonium, vill väl ingen ifrågasätta.)

Dessa trettio småstycken äro den äkta Distlerandans barn. Det ger redan notbilden vid handen och det uppenbaras än tydligare, när man spelar dem. De kunna utföras var och en för sig men äro dessutom så sammanställda, att man t. ex. av fyra på varandra följande stycken kan få en Sonatin (Intonation-Concertino-Chaconne-Kanon), av tvenne andra Toccata och och Fugato etc. Distler ger även riktlinjer för registreringen — i anslutning till klassisk praxis ifråga om »positiv»-registrering. Ävenså återgi-

ves dispositionen till Distlers egen 15-stämmiga och tvåmanualiga »hausorgel».

Samlingen är, som av referatet i någon mån torde ha framgått, intressant i många avseenden och anbefalles åt de lycklige, som äga en hausorgel och som redligen vilja göra bekantskap med representativ nutida »kleinorgel»-musik. *Rqu.*

Koral och orgel.

Johannes Schuberth: Das Wechselverhältnis von Choral und Orgelchoral im sechzehnten und siebzehnten Jahrhundert. Bärenreiter-Verlag, Kassel. Mk. 3.80.

Som en fråga av praktisk-teologisk art ser den musikhistoriskt kunnige prästman, som i föreliggande avhandling fört pennan, på frågan om orgelns roll i koralens och därmed också församlingssångens historia. Den hymnologiska forskningen har i en mängd fall lyckats få fram koralernas (åtminstone sannolikt) ursprungliga avfattning, som en grund, på vilken nutida koralsångsarbete i viss mån kan bygga. Men huru den historiska utvecklingen gått ifrån koralernas uppkomsttid fram till våra dagar, vilka orsaker, som framkallat de många förändringar, som de gamla koralmelodierna undergått, är ett icke mindre viktigt och intressant problem. Av detta vill Schuberth med sin uppsats belysa en sida genom att visa, vilken roll *orgeln* spelat i koralernas småningom skeende omformning. Samtidigt ger han även en antydan om, vilken roll omvänt koralen spelat för orgelmusiken. Den gav ju upphovet till hela den koralorgelmusiken under den storklassiska perioden, som är den för oss allra viktigaste och värdefullaste tillgången, när det gäller gudstjänstlig »behovsmusik».

Förf. lämnar i sin skrift, innan han behandlar sitt egentliga ämne, en för den oinvigde säkert välkommen orientering i koralens och orgelkoralens värld: orgelkoralens egenart, dess funktion i gudstjänsten etc., och kommer så, över ett kapitel om körkoralens förhållande till församlingsskoralen, till huvudtemat: *orgelkoralens* förhållande till koralen och de inflytanden på denna den utövat. Förf. kommer, med stöd av en rad exempel på huru reformatoriska koraler omändrats ifråga om rytm, melodi, tonart o. s. v. i organala koralbearbetningar, till den slutsatsen, att orgeln tack vare sina klangliga och speltekniska egenheter utövat ett för församlingsskoralen och därmed även församlingssången ogynnsamt inflytande. Därmed vill han ingalunda ha sagt att de klassiska orgelkorallerna borde bannlysas från våra dagars gudstjänster. Tvärtom hävdar han kraftigt, att de icke kunna användas nog och *böra* användas till de gamla koralerna. Men för nutida gudstjänstlig musikutövning drar han följande tänkvärda konsekvens: vi skola icke förfalla till samma fel som de gamle och överföra orgelkoralens konstformer på församlingssången, icke betrakta orgelkoralens rytmiska eller melodiska avfattning som normgivande för församlingsskoralen. Ty, som förf. uttrycker sig, »anden är densamme men uppgifterna äro olika».

Den synnerligen givande boken anbefalles livligt till alla för koralfrågan intresserade, och vilken präst eller kyrkomusiker är icke det?

R.

Hjalmar Torell: 100 Kanon. 36 s. Nordiska Musikförlaget. Pris: kart. 1:25.

Kanonsången håller sakta men säkert att skapa sig en plats i musik-

utövningen i vårt land. Den börjar göra sig hörd i skolan, och det visar sig att den är en utmärkt arbetsform vid musikundervisningen. Den har ve-tat att skaffa sig plats i ungdomskretsarna och i studiecirkelarna. Där gör den god tjänst, därför att den kan skapa förnimmelse av gemenskap.

Säkerligen kommer därför Hjalmar Torells kanonsamling i rätta ögonblicket. Han kommer med enklare och svårare kanons. Han meddelar en del, som allaredan skaffat sig ingång litet varstans. Han har också en del nytt gods att bjuda. Han har kanons för skolan och för hemmet, för barnen och för de äldre, för samkväm och för andakten.

Det är därför tillbörligt att kyrk-körerna och ungdomskretsarna observera denna nya, väl redigerade samling.

A. A.

Kyrklig solosång.

Hugo Distler: Geistliche Konzerte für eine hohe Singstimme und Orgel (Cembalo). Bärenreiter-Ausgabe 1231. Rmk 2.20.

Inom den »nya» kyrkomusiken är solosång till orgel ett av de svåraste problemen. Under det att man numera äger ganska beaktansvärda orgelkompositioner och körsaker — även hos oss — tyckes solosångsformen ha allra svårast att frigöra sig från den falska sentimentalitet och den okyrkliga romantik, som tidigare varit all kyrkomusiks kännetecken. Egentligen är detta icke så märkvärdigt, ty givetvis inbjuder den ensamma sångstämman särskilt lätt till musikaliskt subjektiva känslöytringar. En stor uppgift åligger vår tids skapande kyrkomusiker på detta område: att söka åstadkomma solosångsmusik av förkunnelsekaraktär; objektiv, så att

»prediko»-arten är uppenbar, och lättfattlig, så att musiken blir församlingsmässig och gudstjänstligt brukbar.

Distler har i här föreliggande tre andliga konserter försökt sig på en dylik nydaning av kyrklig solosång och har därvid tagit Schütz som förebild. En bättre sådan kan icke tänkas och det ger därför dessa sånger deras stora värde, att de liksom Schützens solosaker intet annat vilja än att med en från det trånga konventionella taktscemat frigjord, svävande och böljande melodilinjé förkunna heliga skriftord. Konstnärligt sett betyder orgelparten ett ytterligare plus, ty den är icke blott ackompanjerande utan har en självständig roll i konserterna. Distler har bifogat detaljerade registreringsanvisningar, något man icke kan vara nog tacksam för, ty naturligtvis hänger vid utförandet mycket på att solisten (sopran eller tenor) förstår att med sin sång icke briljera utan »predika», men en icke ringa del av konserternas verkan beror på att orgelpartiet utföres riktigt.

Om det försök, som med dessa andliga konserter gjorts, kan sägas vara i alla delar övertygande, därom vill anmälaren icke yttra sig, men ett torde vara säkert: på denna väg, med Schütz som förebild, kan en förnyelse av den kyrkliga solosången komma till stånd.

C. E. R.

Rosamond E. M. Harding: Origins of Musical Time and Expression. Oxford University Press, London 1938. 12 sh. 6 d.

Boken är en samling artiklar över kanske mindre vanliga musikhistoriska ämnen: om metronomen, om klangimitation, om musikalisk dynamik o. a.

I den första uppsatsen, om metronomen och dess föregångare, påpekar förf., att problemet om sättet att fixera det för ett musikstycke lämpligaste tempot redan 1592 blev föremål för den italienske musikteoretikern Zacconis behandling. Han visade på människans puls som ett hjälpmedel att bestämma tempot och uttalade, att musikens riktiga tidsmått enligt hans mening stod i ett direkt samband med människohjärtats slag, med pulsen. Ett århundrade senare begyner den maskinella taktmätarens historia, som förf. klarlägger från det första försöket: fransmannen Loulié's *chronomètre* 1696, fram till Johann Nepomuk Mälzels ännu hos oss brukade och välkända metronom. Mälzel tyckes ha fått det bästa i sin konstruktion från en holländs mekaniker, D. N. Winkel. Under »Mälzel-perioden» (1800—15) dyker även ett svenskt namn upp: Andreas Chr. Sparrevogn i Stockholm, dock utan att efterlämna några djupare spår i metronomens historia.

Att människans imitationslusta gjort sig gällande även på musikens område, visar förf. i en avhandling om »imitation of musical instruments by other instruments and by voices». Av intresse är här även, att han framhåller, icke blott att varje tidsålder haft sitt särskilda musikinstrumentala ideal (människorösten, något blåsinstrument, stråkinstrument etc.) som man då sökte efterlikna med andra instrument, utan även att just denna imitationslusta betytt oerhört mycket för instrumentens tekniska utveckling. Detta gäller om klavérintstrumenten likaväl som om orkesterinstrumenten.

I en annan intressant artikel ges en del fakta om den musikaliska dynamikens begynnelse och utveckling, d. ä. historien om forte och piano, om *cresc.* och *dim.* Där påvisas, att de

första musikdynamiska effekterna voro ekoverkningar och stamma från tiden omkring det musikhistoriskt skickelse-digra året 1600. Till en början användes inga särskilda tecken, utan komp. gav i ett förord anvisningar beträffande bl. a. även nyansering. Speciella nyanseringstecken brukades först inom vokalmusiken men överfördes snart även till instrumentalmusiken. Med Mozarts kulminerade 1700-talets dynamik, Beethoven å andra sidan blev utgångspunkten för 1800-talets ytterligare blomstrande och alltmer detaljerade nyanseringskonst.

Boken, som är försedd med talrika notexempel och andra illustrationer, har som synes ett rikt och mångskiftande innehåll och kan anbefallas åt dem, som ha intresse att lära känna dessa ting från deras historiska sida.
R.

Harmonilära.

Allan Lindahl: Övningar till modulatlionsläran. Nord. Musikförl. Kr. 2: 50.

Vid harmonilärestudiet begås ej sällan ett av tvenne fel: antingen lösas uppgifterna ständigt vid instrument rent gehörsmässigt eller också ständigt vid skrivbordet rent »matematiskt». I förra fallet blir den eventuellt svaga klangföreställningen utvecklade och man blir utan instrument fullkomligt hjälplös inför harmoniska angelägenheter, man saknar förmåga att »se, hur musik hörs». I senare fallet blir harmonilära lätt en vetenskap utan samband med den levande musiken. Man saknar också förmåga att vid ett instrument handskas med samklanger o. dyl., vilka man teoretiskt måhända är väl hemmastadd med. Bådadera är felaktigt. Ett rätt harmonilärestudium bör omfatta såväl teori som praxis, ty det är, som i

förordet till föreliggande övningsbok med rätta säges, »en viktig grund för utvecklandet av allmän musikalitet».

Såsom hjälpmedel vid praktiska harmoniövningar, speciellt ifråga om modulation, betecknar detta häfte därför något nytt och gott. Det innehåller dels förberedande övningar med olika ackord, dels modulationsövningar med dylika. I slutet upptages en avdelning av exempel på »modulationer i olika stilarter», en annan av 10 stycken koralförspel. Att organisteleven — för sådana är boken enligt förordet avsedd — får öva sig även i allehanda septimackord och altererade ackord är rätt och billigt, ty kännedom om dessa ting hör till en god och allsidig musikerutbildning. Man må endast hoppas, att lika stor uppmärksamhet riktas på och lika stor vikt lägges vid efterföljd av förf:s inledningsord till kapiterade ackord »—— I det fria kyrkliga orgelspelet (modulationer och preludier) böra huvudsakligen treklanger med omvändningar komma till användning. Altererade ackord däremot äro främmande för god kyrkomusikalisk stil och böra ej användas.»

R.

Kyrkokonst.

Mats Åmark: Uppsala domkyrka genom åtta århundraden. J. A. Lindblads förlag, Uppsala. Kr. 5: 50.

Domkyrkosysslomannen Mats Åmark i Uppsala har till julen utgivit en populär, lättläst och till det yttre synnerligen tilltalande bok om sin domkyrka. I hävderna väl bevandrad kyrkokonsthistoriker och tillika förtrogen med och beundrare av sitt rika ämne som han är, har han stora förutsättningar att ge framställningen saklighet och intresse. Han berättar kortfattat om den medeltida byggnadshis-

torien — i anmälares tycke nästan alltför kort — och uppehåller sig sedan i små förträffligt utformade kapitel vid de rika kungagravarna och deras skiftande öden. Ett lämpligt utrymme får också senare händelser i domkyrkans historia såsom branden år 1700 och de många praktfulla kröningsceremonierna. På ett enkelt och tillika instruktivt sätt be-ättrar han också om skrudkammarens dyrbarheter och andra märkliga skatter, främst vasaättens begravningsregalier och nattvardskärlen. »Av alla tungomål och land» heter avslutningskapitlet, som är ägnat Nathan Söderbloms minne.

Den utmärkta boken är prydd med ett 50-tal fullgoda illustrationer.

Bengt Cnattingius.

Einar Lexow: Norske glassmalerier fra laugstiden, H. Aschehoag & Co, Oslo 1938.

I norska museer förvaras ett mycket rikt material av vackra glasmålningar från skråväsendets glanstid på 1600-talet. Ett studium av detta material har länge önskats, och chefen för Bergens konstindustrimuseum, Einar Lexow, har också ägnat sig däråt. I år föreligger en omfattande publikation av hans hand, prydd med ett stort antal vackra illustrationer.

Inledningsvis behandlas glasmåleriets äldre, europeiska historia, en översikt full av intressanta synpunkter, som vore värd ett utförligare omnämnande. Därefter behandlas det norska glasmåleriet under nyare tid. Dess storhetstid inföll under 1620—1680-talen. Många voro de kyrkor, som då utsmyckades med målade glasfönster. T. o. m. efter ett barndop var det inte ovanligt att donera ett målat glas, vilket framgår av ett vackert litet

fönster från Tresfjords kyrka. Ur motivsynpunkt äro dessa målningar icke på något sätt jämförbara med sina praktfulla medeltida föregångare, som voro komponerade med hjälp av en omfattande teologisk lärdom. Apostlaserier från Austvold i Fana, Vinje, Upheim och Fresvik samt gammaltestamentliga motiv från Svanöy och Mögsten samt symboliserande framställningar från Norddalen och Utstein höra till de mera anmärkningsvärda exemplen. De flesta och de bästa härstamma från glasmästare i Västlandet, särskilt Bergen. I Östlandet äro de mera ovanliga liksom i Sverige.

Bengt Cnattingius.

G. Weise und G. Otto: Die religiösen Ausdrucksgebärden des Barocks. W. Kohlhammer, Stuttgart 1938. Mk 6:—.

En undersökning av de religiösa uttrycksställningarna i 1600-talets figurmåleri med särskild hänsyn till den italienska renässanskonstens arv har utkommit, författad av Georg Weise och Gertrud Otto. Av dessa har den förre tidigare gjort sig känd genom en intressant uppsats om Tizians religiösa konst och andra idéhistoriska bidrag till den italienska konsten. Det för religiöst måleri, särskilt sådan det utvecklades under inverkan av motreformationens estetiska idéer, betydelsefulla ämnet har här fått en statistisk uppställning, som tyvärr endast mera antydningvis i avslutningskapitlet får en större teoretisk innebörd. Undersökningen visar emellertid det intressanta förhållandet, att vissa för den religiösa barockkonsten typiska åtbörd och hållningar hos figurerna icke äro 1600-talets erövringar utan äro arv från det italienska måleriet, som under den religiösa krisen i

Italien under 1470- och 80-talen utformar nya figurschemata. Ett stort antal goda reproduktioner, instruktivt valda, belysa framställningen.

Bengt Cnattingius.

Fynd och fältarbeten. Statens historiska museum och Riksantikvarieämbetet. Tillfällig utställning 1937. Kr. 0: 50.

Statens historiska museums första utställning i sina nya lokaler har ägnats åt ett stort antal betydande nyförvärv. I katalogen över denna utställning återfinnas utom skildringar av dessa även redogörelser för många ödekyrkor, vilka iståndsatts under de sista fem åren. Skildringen av ödekyrkornas behandling ur principiell synpunkt är av mycket stort intresse och förtjänar att läsas även av de hembygdsvänner, som svärmiskt dyrka ruinromantiken utan att förstå vådan att dessa monument få förfalla. I många fall kan konserveringen göras med sådan försiktighet, att den stämningfulla bilden icke går förlorad, i andra fall tvingas man gå hårdare tillväga och hoppas att tiden skall mildra det färska i tillsatserna. Monumentets bestånd måste i vart fall anses vara det viktigaste. Ofta ha ruinkonserveringar återskänt församlingarna nya och stämningfulla gudstjänstlokaler.

Den lilla skrift, som klart och lättfattligt behandlar dessa frågor och som här omtalats, förtjänar spridas i vida kretsar.

Bengt Cnattingius.

Homiletiskt.

Alex. Westin: Kyrkoårets texter i bilder, liknelser och kärnord. Andra årgångens högmässotexter. Med förord av biskop T. Bohlin.

500 s. hft. 9:75. *Diakonistyprelsens bokförslag.*

Alex. Westin, komminister i Landskrona, är icke någon ny bekantskap inom den homiletiska litteraturen. Vid sidan om annat författarskap, där han visat sig vara en god stilist, en pigg och vaken iakttagare och boksynt lärd, har han redan bakom sig en stor samling benämnd Kyrkoårets texter i bilder, liknelser och kärnord. Den omfattade evangelietexterna. Nu föreligger av hans hand en liknande årgång omfattande andra årgångens högmässotexter, den textserie över vilken nu predikas i våra kyrkor.

Med en fast otrolig flit har Westin genomgått äldre och yngre predikanter och diktare och exerpaterat deras predikosamlingar och andra skrifter. Varhelst han läst ett gott och vackert ord har han tecknat det sig till minnes och nu samlat det till serier, vilka ordnats som betraktelser avsedda för var dag under kyrkoåret. Korta expressiva kärnord eller avsnitt ur be-

traktelser stå här sida vid sida med dikter och citat, hämtade även ur dagspressens ledare eller reflektioner.

Det är uppenbart att ett sådant förfaringssätt har både sin styrka och sin svaghet. Styrkan ligger däri att man får en rikedom på synpunkter, och en känsla av nyansernas rikedom i det kristna evangeliet. Detta måste ju bliva fallet när registret på deras namn, vilkas arbeten kommit till användning, upptar fjorton sidor. Där trängas Ambrosius, Augustinus, Olof den helige, Söderblom och Aulén med Aisopos, Pytagoras, Nietzsche och Voltaire. Man behöver därför icke frukta att synpunkterna skola bli ensidiga.

Svagheten är naturligtvis den samma som gärna vidlöder en antologi. Det brister i enhetlighet och i fasthet ifråga om sammanställandet av de olika citaten. Men såsom helhet betraktad står Westins sista bok som en samling av förträffliga och träffande ord till belysning av den heliga skrifts sanningar.

A. A.

Meddelanden.

Val. Till innehavare av förenad tjänst ha utsetts:

i Landa, Hall., O. Andersson, Sölvesborg, i Asker, Ör., L. Runefors, därstädes i Simtuna, Vstml, Nils R. Ling, därstädes, Hög, Gävl., L. Norén, Rogberga, i Grästorps, Skb., Einar Sundén, Grängesberg, i Avesta, Ebbe König, Bollnäs, i Gillberga, Söd., N. L. Westlund, Djurhamn, i Vallby-Hammarby, Söd., E. Almén, Lillhärad, i Näs, Jämtland, E. Pettersson, Helgum.

Handbokens revision. Kungl. Maj:t har bemyndigat biskop T. Andræ, Linköping, att överarbeta det av E.

Eidem framlagda handboksförslaget. Han skall därvid samråda med biskoparna G. Aulén och Y. Brilioth.

K. S. V:s Centralkomite sammanträder till årsmöte i S:ta Clara kyrkorådssal tisdagen den 10 januari 1939 kl. 1/2 11 f. m. Bl. inkomna motioner märkes en från Skara-kretsen, att K. S. V. måtte taga initiativ till upprättande av ett kyrkomusikaliskt institut, avsett dels såsom en central för det kyrkomusikaliska arbetet överhuvud, dels såsom anstalt för de blivande prästernas och kyrkomusikernas speciellt kyrkliga utbildning, dels ock